

Historie národní házené

U kolébky národní házené, jejíž název se několikrát změnil, stáli tři učitelé tělocviku.

První Václav Karas, profesor na reálce na Smíchově v Praze, ji nazval „Vrhaná s přenášením“ a popsal ji v červnu 1905 v tehdejší brněnském odborném časopise „Výchova tělesná“. Hřiště bylo křížem rozděleno na čtyři čtvrtiny a hráči, kterých bylo devět, nesměli ze svých čtvrtin vycházet. Každé družstvo mělo dvě trojice útočníků, dva pomezí obránce a brankáře. Střílelo se do zmenšených branek na kopanou.

Druhým, kdo zasáhl do vývoje naší hry, byl Josef Klenka, neúnavný propagátor her mládeže, náčelník ČOS a později inspektor tělocviku na středních školách. Místo fotbalových branek zavedl terče: tj. kruhy o průměru 1 m upevněné na tyči 1,5 m od země. Byly polepeny pomalovaným papírem jako šachovnice. Po každém gólu, tj. protržení se kruh znovu polepoval, později se kruhy vyměňovaly. Hřiště bylo 25 m - 30 m široké a 50 m dlouhé. Družstva byla šestičlenná a míč se mohl "honit rukama", což byl výraz pro driblink. Klenka hrál hru i před obecním na V. všesokolském sletu v Praze v roce 1907, kde s ním vystoupil "kroužek pánů a slečen", který byl tehdy jakýmsi společensko-sportovním klubem v Praze.

Konečnou úpravu pravidel házené provedl třetí učitel tělocviku, domažlický rodák **Antonín Kryštof**. Byl prvním organizátorem tělovýchovy na České vysoké škole technické v Praze. Novou hru, kterou upravil podle pravidel Karase a Klenky, nazval nejprve jako Klenka „Cílová“, ale vrátil se k brankám a hru nazval „Házená“. Hřiště mělo obdélníkový tvar o rozměrech 25 x 45 m a bylo rozděleno na třetiny. Branky byly 2 m široké a 2,50 m vysoké, brankoviště obdélníkové o rozměrech 3 x 6 m a cizí hráč do něj nesměl vstoupit. Družstva byla sedmičlenná, jinak se mohl počet měnit velikostí hřiště. Dokonce hrávali ve smíšených devítičlenných družstvech čtyři muži, zbytek ženy, tři útočníci, záložník a brankář, ostatní jako náhradníci. Útočníci se mohli pohybovat jen v poli středním a nepřátelském, náhradníci jen v poli středním a vlastním, záložník a brankář jen v poli vlastním a oni jediní mohli hrát v brankovišti. S míčem se nesmělo udělat více než tři kroky, byla zakázána hra pěští.

Úpravou pravidel dal Kryštof házené charakter sportovní hry. Položil také první organizační základy hry ustavením prvního ústředí házené, „Svazové komise kroužků házené“ v Praze. V roce 1909 byla jeho zásluhou vydána tiskem první pravidla. Házená se šířila i v jiných místech v Čechách a na Moravě. V roce 1911 Český olympijský výbor ji zařadil do svých sportovních slavností, které se konaly na Letné a o rok později byla zařazena i do programu VI. všesokolského sletu.

Házená se dokonce rozšířila i do Ruska a Jugoslávie, kde ji zavedli vysokoškoláci, kteří studovali v Praze a tam házenou poznali. V Jugoslávii se házená velmi rychle rozšířila, nabyla veliké obliby a Jugoslávie byla také jedinou zemí, kde se česká házená udržela mezi dvěma světovými válkami.

Do Ruska házenou přinesli čeští učitelé tělocviku, které tam na střední školy povolala carská vláda. V roce 1912 jich bylo 130 a všichni hrávali házenou. První soutěže se hrály v Charkově

v roce 1915 za účasti 14 družstev. Ale I. světové válka, VŘSR a intervence proti mladému sovětskému státu informace o házené přerušily.

Po I. světové válce nastal u nás rozvoj házené zásluhou nadšeného propagátora **Jaroslava Trantiny**, žáka profesora Antonína Kryštofa, který v roce 1910 náhle zemřel. Trantina po další úpravě pravidel usiluje o ustavení svazu házené. Již v roce 1919 byl ustaven přípravný výbor a o rok později „Československý svaz házené a ženských sportů“. Ještě před jeho ustavením bylo v činnosti 10 žup s 36 kluby. V roce 1920 měl Československý svaz házené 167 klubů a 2520 hráčů a hráček. Házená se tehdy hrála v sedmičkách, devítkách a také devítkách smíšených /pět mužů, čtyři ženy/. Házená se začala znovu hrát i v zahraničí, především v Jugoslávii. Československý svaz házené a ženských sportů pořádal pravidelně svá mistrovství a v roce 1921 společně se sportovními organizacemi dalších šesti zemí /Francie, Amerika, Anglie, Itálie, Švýcarsko a Švédsko/ založil v Paříži „Mezinárodní federaci ženských sportů - FSFI“. Tato mezinárodní sportovní federace organizovala sportovní činnost žen a přijala československou házenou i s pravidly jako mezinárodní kolektivní hru. Byl to pozoruhodný úspěch naší původní československé míčové hry. Došlo k prvním mezinárodním a mezistátním utkáním. Postupem času se u nás házená stala oblíbeným sportem i mužů zásluhou DTJ a Sokola.

Po vzniku KSČ a FDTJ se od počátku hrála házená i ve federovaných jednotách. /Pozn.: Tyto dějiny jsou psány ještě v období rozvinutého socialismu./

V roce 1922 házenou předvedly československé ženy na tělovýchovných slavnostech v Monte Carlu, družstvo SK Židenice hrálo v Jugoslávii a ve Vídni. O rok později v Praze v prvním mezistátním utkání žen Československo porazilo Francii 9:2, v roce 1924 porazilo v Bělehradě Československo Jugoslávii 8:3 a v Praze 5:3, v Paříži pak Francii 15:2. Uskutečnila se i další mezinárodní utkání a o házenou projevil zájem také Polsko, Rumunsko, Belgie a Švédsko. Na II. ženských světových hrách v Göteborgu Československo zvítězilo nad Švédskem 5:0 a Francii porazilo 6:0. V roce 1920 atletky z Československého svazu házené a ženských sportů přešly do „Československé atletické amatérské unie“ a svaz házené se stal samostatným ústředím prožívajícím určitou krizi.

V roce 1930 se v Praze konaly III. ženské světové hry, při nichž bylo také uspořádáno I. mistrovství světa v házené žen. Zvítězilo v něm Československo, které porazilo Polsko 17:0 a ve finále Jugoslávii 8:5. V roce 1934 na IV. ženských světových hrách v Londýně se nepodařilo československému družstvu obhájit titul. Ve finále Československo prohrálo s Jugoslávií 4:6. Toto byl také poslední samostatný podnik Mezinárodní federace ženských sportů, která se tichou cestou rozešla, a sporty žen se začaly organizovat společně se sporty mužů. Byl založen „Mezinárodní svaz míčových her“, který ovládli především činovníci košíkové a handbalu. Naše ústředí házené sice zůstalo členem nového mezinárodního ústředí, postrádalo však mezinárodního sekretáře a tím i mezinárodní styky.

V Československu hráli házenou muži i žehy ve sportovních klubech, sokolských družstvech a v kolektivech DTJ. V roce 1936 došlo ke změně pravidel, z nichž nejzávažnější byla změna brankoviště podle jugoslávského vzoru na půlkruhové o poloměru 6 m a hra se stala zajímavější. Taká se zlepšila činnost Svazu házené a přechodný úbytek družstev byl opět vyrovnán zvýšenou pozorností družstvům mládeže. Koncem roku 1938 byl přijat název „Československý svaz házené“, který měl 5 žup. Avšak v roce 1939 zřízením Protektorátu Čechy a Morava byla nucena tato organizace změnit název na Český svaz házené. Za protektorátu došlo k mohutnému rozmachu házené, protože házenkářské kluby a odbory sdružovaly poctivě smýšlející československé občany, kteří se nemohli smířit s okupací. Po rozpuštění Sokola vznikaly nové kluby, do nichž se zapojovali bývalí sokolští členové. V roce

1944 byla vytvořena národní liga házené za účasti 6 družstev mužů z Čech a stejného počtu družstev z Moravy. Ženy hrály ligu ve dvou skupinách a muži měli ještě 4 skupiny divize. Zájem o házenou byl velký. Ve svazu bylo registrováno 22 156 hráčů a hráček ze 13 žup a 3 728 členů z odborů DTJ.

V listopadu 1944 vyšla nová pravidla házené, která měla tyto podstatné změny: byly stanoveny trojí rozměry hřiště: 45 x 30 m, 48 x 32 m, 51 x 34 m. Byla zavedena změna rozdělení třetin, takže střední třetina měla pohyblivé rozměry podle velikosti hřiště /15, 18, 21 m/. Bylo upraveno provádění hodů, hlavně trestného. V pravidlech byly zveřejněny vysvětlivky tak, aby rozhodování bylo pokud možno jednoznačné.

Rozmach házené za Protektorátu měl i stinnou stránku, a to izolaci v mezinárodním styku. Po osvobození naší vlasti Sovětskou armádou v květnu 1945 (v době vzniku tohoto dokumentu nás tehdy Sovětská armáda osvobozovala, kdežto Američani nás obsazovali - pozn. aut.) dokumentuje i sportovní život vracel do svých kolejí. Z Československého svazu házené po obnovení činnosti ČOS se některá družstva vrátila do sokolských jednot a také ve Svazu DTJ v odborech házené pokračovalo sportovní soutěžení. Po únoru 1948 došlo k sjednocení celé naší tělesné výchovy a sportu, čímž bylo splněno i přání sjednocení sil v házené.

Na kongresu Mezinárodní federace házené /IHF/ v roce 1947 v Paříži chyběl delegát Československého svazu házené, což bylo velkým nedostatkem. Kongres připravil podmínky k dalšímu rozvoji házené podle pravidel handbalu bez přihlídnutí k naší házené. V Československu se objevili propagátoři této mezinárodní házené /handbalu/ a v roce 1948 bylo ustanoveno společné ústředí házené a handbalu ČOS, v roce 1952 pak došlo k ustavení dvou samostatných sekcí SVTVS pro házenou a českou házenou.

V roce 1949 došlo k další úpravě pravidel, kterými se podařilo vyřešit otázku statické obrany. Bylo zavedeno pravidlo, že záložníci musí opustit vlastní obrannou polovinu hřiště, jakmile míč přejde z pole středního do pole útočného. Bylo zavedeno střídání hráčů, držení míče 3 vteřiny s driblování míčem jen třemi úkony za sebou. Hra se velmi zkvalitňovala díky odbornému výcviku, příručkám, článkům v odborných časopisech, kurzům a soustředěním hráčů a činovníků. Házená dostávala odborný a vědecký základ. V roce 1952 došlo k další změně pravidel. Driblování s míčem bylo dovoleno jen se dvěma úkony /nadhoz nebo úder o zem/, třetím již musela být přihrávka.

Největší zájem sekce české házené při SVTVS se soustřeďoval na mládež, která hrála četné turnaje v dorostu i žactvu. V roce 1952 v soutěžích SHM hrálo 1618 družstev s 16 000 mladými hráči a hráčkami. Zájem mládeže o českou házenou potvrzovaly přebornické soutěže dorostu i žactva s vysokou hráčskou dovedností.

Největšího rozvoje dosáhla česká házená v roce 1954, kdy sekce české házené při SVTVS organizovala 447 oddílů a v nich 26 125 hráčů.

Ustavením dvou sekcí pro házenou a českou házenou česká házená velmi utrpěla a její snahy o rozšíření na Slovensku neměly trvalého výsledku. Ani návrh trenérské rady sekce házené zavedením nadhozu v mezinárodní házené v roce 1956 neuspěl. Technická komise IHF tento návrh nepřijala.

Vrcholnými zápasy v házené byla mezizemská utkání Čechy - Morava. První utkání žen Čechy - Morava s výsledkem 1:5 se hrálo 30.6.1922 v Prostějově. Muži hráli první mezizemské utkání 24.5.1942 v Praze s výsledkem 13:6 ve prospěch Čech. Za druhé světové války získala tato utkání popularitu i tradici a dodnes jsou házenkářským svátkem.

Soutěže družstev se hrály do druhé světové války vylučovacím způsobem, pak jako zemská mistrovství s finále o přeborníka republiky. V roce 1944 se začaly hrát ligové soutěže mužů i žen a od té doby se hrají dodnes. Každoročně jsou vyhlašováni přeborníci (tehdy) ČSSR ve všech věkových kategoriích. Na nižší úrovni se hrají krajské a okresní přebory. Od roku 1966 do 1967 se přechodně hrály oblastní přebory v devíti oblastech při zavedení dvoustupňového řízení tělesné výchovy a při přechodném zrušení krajských sekcí. Byly to oblasti: Praha, Most, Liberec, Plzeň, Hradec Králové, Jihlava, Brno, Ostrava a Přerov.

V roce 1967 z podnětu ústřední trenérské rady připravila ústřední sekce české házené v prvním červencovém týdnu v Červeném Kostelci první soustředění juniorů a juniorek za účasti 32 chlapců a 15 děvčat. Toto soustředění je od té doby pořádáno každoročně s velkým zájmem účastníků. Účastníci těchto soustředění uplatňují získané znalosti ve svých oddílech.

V šedesátých letech po mezinárodních úspěších házené se dostává česká házená do pozadí. Zapomnělo se, že mezinárodní úspěchy házené rostly také z české házené, neboť mnozí nejlepší hráči a hráčky vyrostli z české házené. Házená vytlačila českou házenou ze školních osnov a řada oddílů české házené přešla na házenou s touhou po zahraničních zájezdech. Po ustavení dvou republikových organizací ČTO a STO v roce 1969 přecházelo řízení Svazu české házené pod ČÚV ČSTV. Podle rozhodnutí předsednictva ÚV ČSTV a ÚV ČTO od 25. ledna 1971 byl přijat pro českou házenou nový název národní házená.

Díky neúnavné práci obětavých pracovníků se národní házená dostala v roce 1972 - 1974 opět do osnov povinné tělesné výchovy na školách a na II. sjezdu ČTO v roce 1973 byla zařazena mezi masové sporty. Tím byly dány předpoklady k novému vzestupu národní házené, i když národní házená byla přechodně bez podpory orgánů ČSTV.

Od roku 1973 již pracuje Svaz národní házené plně pod řídicím orgánem ČÚV ČSTV. K termínu konference Svazu národní házené 11. června 1983 bylo ve svazu organizováno 108 oddílů se 7585 členy, kteří se vyžívali ve 412 družstvech. V činnosti bylo 856 trenérů a 318 rozhodčích.

Předsedové svazu házené, české házené a národní házené od roku 1945 byli:

1945 - 1947 B. Kheil

1948 - 1951 Míla Dudek

1952 - 1962 Ladislav Charvát

1963 - 1972 Miroslav Grusz

1973 - 1978 Jaroslav Trousil

Dnes se hrají soutěže systémem podzim - jaro v I. lize mužů i žen. Byla zřízena II. liga mužů. V krajích se hrají krajské a okresní přebory ve všech kategoriích. V mládeži se hrají jednorázové celostátní přebory za účasti krajských přeborníků. Každoročně jsou vyhlašováni přeborníci republiky ve všech kategoriích.

K 4. červenci 1988 bylo ve svazu organizováno 106 oddílů s 8852 členy, kteří se vyžívali ve 463 družstvech. V činnosti bylo 276 rozhodčích a 805 trenérů.

Jaroslav Trantina

Jaroslav Trantina patřil mezi průkopníky naší národní hry. Jako žák prof. Kryštofa začal pěstovat tento sport v dorosteneckém družstvu na Vinohradech v r. 1906 pod vedením F. Šnajberka. Rok po založení prvního samostatného Kroužku házené Praha se stal v r. 1909 členem Kroužku házené Vinohrady. Po první světové válce Trantina přepracoval pravidla házené a dal podnět k vytvoření přípravného výboru Svazu házené a ženských sportů. Přes zimu 1919-1920 znovu Trantina pravidla upravil. V únoru 1920 se konala v Praze ustavující schůze Českého svazu házené a ženských sportů, jehož se Trantina stal prvním a dlouholetým předsedou. Již v prvním roce svaz sdružoval v deseti odbočkách 101 klub s 2520 členy. Trantina byl také jedním ze zakladatelů Mezinárodní ženské sportovní federace FSFI, která byla založena v r. 1921 v Paříži. Rád vzpomínal na četné úspěšné zájezdy do zahraničí a byl jedním z organizátorů III. Světových ženských her v Praze v r. 1930, jichž se zúčastnilo 13 národů. Československé reprezentantky vyhrály tehdy mistrovství svatě v házené, když porazily Polsko 17:0 a Jugoslávii 8:5. V pozdějších letech Trantina působil v Sokole Vinohrady a potom jako předseda oddílu házené vinohradského Rapidu a jako člen výboru bývalé středočeské župy házené.

Antonín Kryštof

Antonín Kryštof se narodil 2. září 1882 v Domažlicích, kde také maturoval na gymnáziu. Po těžkém probíjení se studiem, kde byl odkázán jen sám na sebe, stal se profesorem tělocviku v Praze. Byl členem výboru „Spolku pro pěstování her české mládeže“ v Praze. Dále byl i jednatelem tělocvičného odboru „Spolku profesorů“, členem Sokola. Byl činný i literárně. Z jeho prací jmenujme „Tělesná výchova na universitě“, „Házená“, „Hry společenské“, různé články do věstníku profesorů a „Soupis českých spisů o tělesné výchově a zdravotnictví“, který však již nevydal. Zemřel mlád v roce 1910. Kryštof měl opravdu šťastnou ruku při úpravě „Házené“. Hru samu nazýval nejprve „Cílová“, název házená jí dal až později. On to byl, kdo dal házené tvar, umožňující sportovní provádění, on to byl, kdo jí dal podobu, která zařadila jako novou původní, českou bojovou hru, mezi ostatní cizí sportovní hry. Hřiště bylo obdélníkové 45x25 metrů. Bylo rozděleno dvěma čarami na tři stejné části, což mělo za úkol omezit přílišné běhání hráčů a udržet hru v klidnějším ruchu. Branky byly 2 metry široké a 2,55 m vysoké. Brankoviště bylo obdélníkové prostor o velikosti 4x6 metrů, do něhož nesměl cizí hráč vstoupit. Rovněž hod na branku se směl provést jen z prostoru mimo brankoviště. Ve vzdálenosti 6 m před brankou bylo místo pro trestné hody. Družstva byla sedmičlenná, hrálo-li se o závod. Tak vypadala pravidla házené, upravená A. Kryštofem, a v této podobě byla házená hrána poprvé před veřejností v r. 1907. Hru provedli žáci „Strakovy akademie“, kde Kryštof učil. Kryštof tato pravidla také vydal tiskem pod názvem „Házená (Cílová)“.

(Čerpáno z nekrologu v časopise Házená - Česká házená 1954, číslo 7.)